

UCHWAŁA

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 22 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Kala

SSN Rafał Malarski (sprawozdawca)

SSN Piotr Mirek

SSN Marek Pietruszyński

SSN Zbigniew Puzkarski

SSN Andrzej Stępka

Protokolant Ewa Sokołowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jacka Radoniewicza

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 22 maja 2019 r.,

przedstawionego na podstawie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.) wniosku Prezesa Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2019 r. o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego w zakresie dotyczącym następującego zagadnienia prawnego:

„Czy podstawy skargi na wyrok sądu odwoławczego, określone w art. 539a § 3 k.p.k., umożliwiają badanie w postępowaniu skargowym tego, czy sąd odwoławczy wydając wyrok orzekał w granicach zaskarżenia, a w razie podniesienia zarzutów w środku odwoławczym - także w granicach tych zarzutów (art. 433 § 1, art. 434 § 1 k.p.k.), a jeżeli orzekał niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art.

435, art. 440 k.p.k.) - to czy wyrokując nie naruszył przesłanek umożliwiających orzekanie w szerszym zakresie?”.

podjął uchwałę:

Określone w art. 539a § 3 k.p.k. podstawy skargi na wyrok kasatoryjny nie uprawniają – co do zasady – Sądu Najwyższego do badania naruszenia przez sąd drugiej instancji przepisów wyznaczających granice rozpoznania środka odwoławczego oraz granice możliwych następstw tego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Prezes Sądu Najwyższego kierujący Izbą Karną wystąpił, na podstawie art. 83 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r., o Sądzie Najwyższym, z wnioskiem o rozstrzygnięcie następującego zagadnienie prawnego: Czy podstawy skargi na wyrok sądu odwoławczego, określone w art. 539a § 3 k.p.k., umożliwiają badanie w postępowaniu skargowym tego, czy sąd odwoławczy wydając wyrok orzekł w granicach zaskarżenia, a w razie podniesienia zarzutów w środku odwoławczym – także w granicach tych zarzutów (art. 433 § 1, art. 434 § 1 k.p.k.), a jeżeli orzekł niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 435, art. 440 k.p.k.) – to czy wyrokując nie naruszył przesłanek uniemożliwiających orzekanie w szerszym zakresie? Uzasadniając tak sformułowane pytanie prawne, autor wniosku wskazał na rozbieżność w wykładni przepisów prawa, które przewijały się w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przedstawił dwie koncepcje interpretacyjne dotyczące podstaw skargi na wyrok kasatoryjny sądu odwoławczego z art. 539a § 3 k.p.k. i granic kontroli skargowej dokonywanej przez Sąd Najwyższy.

Według pierwszego poglądu, naruszenie przez sąd odwoławczy dyspozycji art. 433 § 1 k.p.k., a więc granic rozpoznania środka odwoławczego, nie może stanowić przedmiotu skargi (zob. postanowienie SN z 5 kwietnia 2017 r., III KS 1/17). Podobnie poza zakresem zainteresowania Sądu Najwyższego w postępowaniu skargowym powinna znaleźć się kwestia naruszenia zakazu *reformationis in peius* określonego w art. 434 § 1 k.p.k. (zob. postanowienia SN z: 5

kwietnia 2018 r., II KS 5/18, i 9 października 2018 r., III KS 18/18). Skarga oparta na takich podstawach, niewymienionych w art. 539a § 3 k.p.k., jest niedopuszczalna i powinno dojść do odmowy jej przyjęcia (zob. postanowienie SN z 24 stycznia 2018 r., II KS 1/18, OSNKW 2018, z. 5, poz. 38).

Drugie stanowisko, choć nie wyrażone *expressis verbis*, zakłada dopuszczalność formułowania w skardze zarzutów naruszenia prawa związanych z przekroczeniem granic kontroli odwoławczej dokonywanej w postępowaniu apelacyjnym (zob. postanowienia SN z: 16 października 2018 r., IV KS 15/18; 24 października 2018 r., V KS 22/18; 12 grudnia 2018 r., IV KS 25/18).

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o odmowę podjęcia uchwały, podając, że rezultat wykładni językowej art. 539a § 3 k.p.k., wspierany względami, którymi kierował się ustawodawca przy wprowadzaniu instytucji skargi na wyrok kasacyjny, oraz treść art. 539f k.p.k., w powiązaniu z uchwałą Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17 (OSNKW 2018, z. 3, poz. 23), powodują brak potrzeby wydawania uchwały w zakresie przedstawionego zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, co następuje.

Jakkolwiek w pisemnym stanowisku prokuratora Prokuratury Krajowej wyłożone zostały argumenty mające przemawiać za odmową podjęcia uchwały, to jednak powiększony skład Sądu Najwyższego doszedł do przekonania – mając na względzie przypomniane we wniosku kontrowersje w interpretacji prawa występujące w judykaturze, a także doniosłe znaczenie podniesionego problemu prawnego dla praktyki sądowej, zwłaszcza dla przewycięzania ze wszech miar niepożądanego zjawiska przewlekłości postępowań karnych – że złożony przez Prezesa Sądu Najwyższego wniosek spełniał wymogi przewidziane w art. 83 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Tym samym na sformułowane we wniosku pytanie prawne o charakterze abstrakcyjnym należało udzielić odpowiedzi.

Punktem wyjścia do rozważań nad istotą przedstawionego do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego stała się regulacja zawarta w art. 536 k.p.k., mająca odpowiednie zastosowanie w postępowaniu skargowym (art. 539 f k.p.k.). Wynika z niej, że Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę – co do zasady – w granicach wyartykułowanych zarzutów. Sąd ten zatem związany jest zarzutami i tylko je ma

obowiązek rozważać. Silnie trzeba podkreślić, że nie jest jego rzeczą wyręczać autora skargi w konstruowaniu zarzutów (zob. postanowienie SN z 12 listopada 2002 r., III KKN 225/00). Poza granicami zarzutów Sąd Najwyższy kontroluje zaskarżony wyrok kasatoryjny sądu odwoławczego tylko – co wynika z treści stosowanego z niewielką modyfikacją w postępowaniu skargowym przepisu art. 536 k.p.k. – w wypadkach określonych w art. 435 k.p.k. i art. 439 k.p.k. (zob. wyrok SN z 23 maja 2018 r., IV KS 10/18). Bezprzedmiotowość stosowania w postępowaniu skargowym rozwiązania przewidzianego w art. 455 k.p.k. jest oczywista i nie wymaga uzasadnienia.

Zbiór dopuszczalnych zarzutów w postępowaniu skargowym określony jest dyspozycją art. 539a § 3 k.p.k. W przepisie tym ustawodawca podał zamknięty katalog podstaw do wnoszenia skargi na wyrok kasatoryjny sądu odwoławczego, stwierdzając, że skarga może być wniesiona wyłącznie z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. lub z powodu naruszenia art. 437 k.p.k., a dokładnie art. 437 § 2 k.p.k. zd. drugie k.p.k., który przesądza, że uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić „wyłącznie” w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k., art. 454 k.p.k. lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. W uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, uznano, że zakres kontroli dokonywanej po wniesieniu skargi na wyrok sądu odwoławczego, o którym mowa w art. 539 § 1 k.p.k., ogranicza się do zagadnienia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy uchybienia dają podstawę do wydania orzeczenia kasatoryjnego. Rzecz jasna chodzi tu o uchybienie podniesione w skardze w formie zarzutu, w którym jej autor powinien go nadto uszczegółowić, podając, na czym zarzucona nieprawidłowość polega (art. 526 § 1 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.).

Przechodząc do sedna problemu, który został wyłożony we wniosku Prezesa Sądu Najwyższego, trudno nie skonstatować: skoro art. 539a § 3 k.p.k. określa precyzyjnie podstawy skargi i skoro według art. 536 k.p.k., mającego odpowiednie zastosowanie w postępowaniu skargowym (art. 539f k.p.k.), nie wolno wyjść – co do zasady – poza granice podniesionych w skardze zarzutów, to siłą rzeczy Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do badania, czy sąd odwoławczy, wydając wyrok

kasatoryjny, wykracza poza granice rozpoznania sprawy w postępowaniu drugoinstancyjnym oraz granice możliwych następstw tego rozpoznania.

Postępowanie sądu *ad quem* wbrew tej regule, a więc zignorowanie przepisów określających zakres rozpoznania środka odwoławczego lub zakres możliwych rozstrzygnięć będących skutkiem jego rozpoznania, żadną miarą nie sposób uznać za zdarzenie mieszczące się w kręgu podstaw, o których mowa w art. 539a § 3 k.p.k. Unormowanie w tym zakresie jest wyjątkowo jasne. Gdyby intencja ustawodawcy była inna, niż ukazuje ją rezultat wykładni językowej, brzmienie analizowanego przepisu byłoby zgoła odmienne. W żadnym razie za uprawnieniem do oparcia skargi samoistnie na zarzutach obrazy art. 433 § 1, art. 434 § 1, art. 435 i art. 440 k.p.k., nie przemawia wnioskowanie *a fortiori* – i to nawet wówczas, gdy niedozwolone wyjście przez sąd drugiej instancji poza granice zaskarżenia legło w głównej mierze (lub wyłącznie) u podstaw wyroku o charakterze kasatoryjnym.

Przedstawione zapatrywanie prawne wolno uznać za ugruntowane już w judykaturze (zob. orzeczenia SN z: 10 lutego 2017 r., IV KS 6/16; 30 marca 2017 r., V KS 1/17; 5 kwietnia 2017 r., III KS 1/17; 16 listopada 2017 r., II KS 3/17; 24 stycznia 2018 r., II KS1/18, OSNKW 2018, z. 5, poz. 38; 15 lutego 2018 r., III KS 12/17; 6 marca 2018 r., V KS 4/18; 14 marca 2018 r., IV KS 6/18; 5 kwietnia 2018 r., II KS 5/18; 23 maja 2018 r., IV KS 10/18; 5 lipca 2018 r., V KS 14/18; 9 października 2018 r., III KS 18/18; 24 stycznia 2019 r., II KS 11/18).

Takie podejście, będące rezultatem – o czym już wspomniano – wykładni językowej, znajduje silne wsparcie w regułach wykładni systemowej i funkcjonalnej. Po pierwsze – instytucja skargi przewidziana w rozdziale 55a Kodeksu postępowania karnego jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, a zatem ponieważ ze swej natury prawnej uruchamiana może być tylko na podstawie ściśle określonych przesłanek; ich poszerzanie za pomocą zabiegów interpretacyjnych jest wykluczone. Po drugie – mało rygorystyczne traktowanie podstaw skargi powodowałoby wyłom w dwuinstancyjnym modelu procesu karnego i prowadziło do dublowania kontroli odwoławczej przez badanie występowania w gruncie rzeczy wszystkich względnych przyczyn odwoławczych z art. 438 k.p.k., co w efekcie dałoby asumpt do twierdzenia, że w polskim postępowaniu karnym istnieje *de facto*

trzecia instancja. Trafnie odnotowano w uzasadnieniu judykatu z 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, że tak szeroka kontrola skargowa kolidowałaby z samodzielnością jurysdykcyjną sądu odwoławczego i sprawiałaby, że skarga na wyrok kasatoryjny niejako przejmowałaby funkcje kasacji, pogłębiając zjawisko hipertrofii środków zaskarżenia.

Krótkiego komentarza wymaga kwestia orzekania poza podmiotowymi granicami skargi na podstawie art. 435 k.p.k. O ile nie budzi sporu, że Sąd Najwyższy, uchylając zaskarżony wyrok w zakresie wytyczonym podmiotowo skargą, może także uchylić wyrok kasatoryjny sądu *ad quem* co do innego oskarżonego, który nie złożył skargi, jeżeli te same względy przemawiają za uchyleniem wyroku na jego rzecz (art. 435 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.), o tyle poszerzenie podmiotowe dokonane w wyroku kasatoryjnym sądu odwoławczego (*gravamen commune*) nie może stać się – z przyczyn już wyżej omówionych – przedmiotem dociekań w postępowaniu skargowym.

Zaprezentowane rozważania nie powinny w żadnym razie prowadzić do wniosku o istnieniu zakazu podnoszenia w skardze zarzutów naruszenia przez sąd odwoławczy fundamentalnych zasad procesu karnego. Sądowi Najwyższemu nie wolno przejść do porządku nad naruszeniami standardów rzetelnego procesu, które gwarantuje art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Skuteczność skargi, w której wskazano obrazę tychże podstawowych reguł postępowania (może tu chodzić również o naruszenie przepisów normujących granice rozpoznania środka odwoławczego oraz granice możliwych następstw tego rozpoznania), warunkowana będzie jednak – i to trzeba dobitnie podkreślić – powiązaniem tych uchybień z wyraźną perspektywą niezbędnego przeprowadzenia na nowo przez sąd pierwszej instancji przewodu w całości (art. 437 § 2 zd. 2 *in fine* k.p.k.); bez wystąpienia tej ostatniej przesłanki uwzględnienie skargi nie powinno wchodzić w rachubę.

Związłą analizę dopuszczalności badania w postępowaniu skargowym naruszenia przez sąd odwoławczy art. 440 k.p.k. warto poprzedzić uwagą, że przepis ten w aktualnym brzmieniu z całą pewnością nie stanowi samoistnej przesłanki uchylenia orzeczenia kasatoryjnego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (zob. wyrok SN z 30 marca 2017 r., V KS 1/17). Uznanie orzeczenia

za rażąco niesprawiedliwe może być bowiem wynikiem jedynie wystąpienia któregośkolwiek z uchybień określonych w art. 438 k.p.k., w tym dotyczących „istoty sprawy”. Wśród podstaw skargi na wyrok kasatoryjny próżno szukać rażącej niesprawiedliwości, co dodatkowo uzasadnia tezę o niemożności wysunięcia w skardze pod adresem wyroku kasatoryjnego sądu odwoławczego zarzutu obrazy art. 440 k.p.k. w oderwaniu od względnych przyczyn odwoławczych. Zasadny jest w związku z tym pogląd, że to nie samodzielnie sformułowany zarzut obrazy art. 440 k.p.k., ale wykazanie, że błędnie przyjęto zaistnienie któregoś ze względnych uchybień odwoławczych skutkujących konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, może stanowić podstawę skargi. Bezprzedmiotowe jest zatem pytanie o dopuszczalność badania w postępowaniu skargowym naruszenia przez sąd *ad quem* art. 440 k.p.k.

Na zakończenie rozważań, niejako w podsumowaniu, trzeba stwierdzić, że w wypadku oparcia skargi na innych podstawach niż wskazane w art. 539a § 3 k.p.k., a także wówczas, gdy tylko formalnie taką podstawę powołano, choć w rzeczywistości wyrok kasatoryjny jest podważany z innych powodów niż wyszczególnione w tym przepisie, prezes właściwego sądu *ad quem* powinien odmówić przyjęcia skargi, a jeśli tak się nie stało, Sąd Najwyższy zobligowany jest taką wadliwie przyjętą skargę pozostawić bez rozpoznania (art. 530 § 2 *in fine* k.p.k. i art. 531 § 1 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.). Linia orzecznicza w tym zakresie jest wyraźna i konsekwentna (zob. postanowienie SN z: 24 stycznia 2018 r., II KS 1/18, OSNKW 2018, z. 5, poz. 38; 25 września 2018 r., V KS 19/18, OSNKW 2018, z. 12, poz. 81).

Z tych wszystkich racji Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął uchwałę jak na wstępie.